

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleinweis.**

Tečaj IX.

O sredo 17. kimovca (ranojesna) 1851.

List 38.

Odлом iz zadniga dela **Mesinske neveste.**

Pervi kor.

(gleda živo ganjen proti vratam.)

(Kajetan.)

Rane razpočite —
Žgite, žgite!
Černiga curka
Von priderite potoki kervi!

(Berengar.)

Čujte šumenje
Bronastih nog!
Gadov peklenskih
Sičanje slišim,
Furij ostudnih korake spoznam!

(Kajetan.)

Stena razruši se!
Zdróbi se prag
Pod grozovinsko stopinjo te noge!
Černi hlapovi — puhnite, puhnite
Čadno iz brezdna — dneva prijazniga
Skrite svitlost!
Béžite hiše te varhi bogovi,
Bognje osvetnice vpustite not!

Don Cezar. Izabela. Blaženka. Kor.

(o nastopu Don Cezara se kor naglo na levo in desno razdeli.
Cezar sam na sredi ostane.)

Blaženka.

Gorjé mi! On je.

Izabela (njemu nasprot.)

O moj dragi sin!

Tak vidiva se spet — Ozrí se! Glej
Preklete roke blaznovito delo!

(ga pelje k merliču.)

Don Cezar

(se groze strese in lice z rokama pokrije.)

Pervi kor. (Kajetan. Berengar.)

Rane razpočite!
Crite! Crite!
Tamniga liva
Von priderite potoki kervi!

Izabela.

Ti straha trepetáš! De — to je vse,
Kar ti od brata tvojiga ostane!
Vsa nada moja, tu leží razbita —
Opadnul cvet je mladi vajne sprave,
In ploda bil mi ni namenjen videz.

Don Cezar.

Potaži se! Pravedno mir sva hotla,
Pa terjala je kri osoda božja.

Izabela.

Drag bil ti je, sej vem! Z veseljem vidla
Sim krasno vez pobratenja med vama.
Hraniti si ga v jedru serca mislil,
Pretekli čas mu plačati obilno,
Presekal mor ti je ljubezen lepo,
In zdaj ga le osvetiti zamoreš.

Don Cezar.

Proč, mati, proč! To mesto ni za tebe,
Ubeži tem nesrečnim videzu!

(jo hoče proč peljati.)

Izabela

(ga živo objame.)

Ti še živiš mi — sin edini zdaj!

Blaženka.

O mati! Kaj počenjaš?

Don Cezar.

Zjakaj se

Na sercu tem pravednim. Ni zgubljen ti
Tvoj starši sin, kér mlajšiga ljubezen
Nevmerlo tud njegovo vso obseže.

Kor. (Kaj. Bereng. Manf.)

Rane razpočite!

Mutasti vpite!

Černiga litja

Von priderite potoki kervi!

Izabela (obéh roke primši.)

O, draga moja!

Don Cezar.

Kako veselí me,

De vidim jo v naročju tvôm, o mati!

De! Nej ti bo namesto hčere! Sestro —

Izabela

(mu v besedo seže.)

Za rešeno le tebi se zahvalim!

Obljubi zvest si v djanju mi poslal jo.

Don Cezar (osupnjen.)

Poslat? Poslal! Koga sim ti poslal?

Izabela.

Nu! Sestro svojo, ki jo tukaj vidiš.

Don Cezar.

Ta — moja sestra?

Izabela.

Ktera pak, če ta ne?

Don Cezar.

Sestra meni!

Izabela.

Sam si mi poslal jo!

Don Cezar.

In njemu sestra!

Kor.

Joj! Gorjé! Ojme!

Blaženka.

O majka draga!

Izabela.

Kaj je? Govorite!

Don Cezar.

Ter — dan preklet, ki dal mi je življenje!

Izabela.

Kaj to? Moj Bog!

Don Cezar.

Teló preklete, ki

Me je spočelo! In prekleta tvoja

Skrivljivost, ki vse groze te je kriva!

Nej udri tresk, ki serce ti raznese,

Nazaj ga več previdno ne deržim —

Jez sam sim, vedi, jez ubil sim brata;

Zalezil sim ga v njenimu objemu,

Nevesta moja ljubljena je ona —

V objemu pak sim njenim brata našel —

Zdaj zgodbo veš in znano ti je vse!

— Če meni res, če res je njemu sestra,

Tedaj sim kriv pregrehe grozovinske,

Za katero ni, ne snažbe ne odpustka.

Kor. (Bohemund.)

Izustjeno je — si zaslišala celo,

Nar hujši razumila, nič ne tají;

Kar djali preroki so, vse je zadelo,

Kér nihče ubežal osodi še ni.

In kdor se prederzne nasprot modrovati,

Jo mora clo sam pomagaje dognati.

Izabela.

Kaj za naprej mi mar je, alj bogovi

Se skažejo lažnivce alj resnične?

Naklonili nar strašniši so meni,

Jim manjka moč, me hujši še zadeti —

Ki pa za nič se dalej bati nima,

Se tudi njih togote ne bojí.

Nemilo je moj drajši sin umorjen,

Od živiga pa sama ločim se,

Ta sin mi ni — rodila gada sim,

Na persih teh došla baziliska,

Ki boljiga mi sina v smert je pičil.

— Beživa hči! Tu nama ni ostati —

O svetnicam to hišo izročim —

Krivic me je va-njo pripeljala,

Krivic zdaj iz nje me prepodí —

Nevoljno prišla, z grozo v njej živela,

V obupu jo pustim — Vse to nedolžno

Zadene me — Prerokam pa gré slava,

In mojih dvomb oteti so bogovi.

(Odide. Diégo ji sledí.)

Blaženka. Don Cezar. Kor.

Don Cezar (ustavi Blaženko.)

Postoj, o sestra! Tak ne hodi proč!

Preklinja nej me mati, nej toživno

V nebesa vpije tota kri nad mano,

Vesolni svet nej me pogubi! Ti le

Ne kolni me! To bi prestrašno bilo.

(Blaženka proč obrnjena kaže merliča.)

Glej! Nisim ti zaročnika umoril,

Umoril sim ti brata — teb' in sebi!

Ta mertvi zdaj ni višje tvoj ko moj,

Ti bližje ni od mene ki živim,

Jez pak sim bolj usmiljenja potreben,

On čist je šel, in jez — in jez sim kriv.

(Blaženki se solze ulijejo.)

Žaluj po bratu, s taho plakal bom,

In več ko to, osvetiti ga mislim!

Po ljubim ne žaluj! Te prednosti,

Ki s tem jo mertvim davaš, ne prenesem.

Tolažbo to posledno daj mi najti

V neskončnim brezdnu naše žalosti,

De mertvi ta ti drajši ni ko jez —

Osoda naša, strašno razodeta,

Zravna pravice kot nesreče naše.

Ljubeča trojca v isti zgod zavita

Poginemo vsi skup, in ravne mére

Delimo solz pravico žalostno.

Če pak opazim, de je tuga tvoja

Namenjena ljubimcu več ko bratu,

Se žalu môm zavist in serd pridruži,

In zapusti posledna me tolažba;

Tak de ne morem, kot želím, veselo

Posvetiti v spomin mu zadne žertve;

Jez pak izdihnul rahlo rad bi dušo,

Le reci, de v pepelniku tem istim

Zedinula moj prah z njegovim bodeš.

(Živo objemši jo, z milim glasam:)

Kot nič poprej sim žarno tebe ljubil,

Ko tujka si neznana še mi bila.

Kér ljubil sim čez mére te človeške,

Me tare zdaj preklimba bratomorstva;

Ljubav do tebe krivda vsa je moja.

— Zdaj sestra si, usmiljenje od tebe

Ko sveti dar, ko dolžno plačo terjam.

(Pazljivo in britkiga pričakovanja Blaženko gleda,

potem se naglo proč oberne)

Ne! Ne! Tih solz ne morem gledati —

Pogum mi zgine pričo trupla tega,

In dvombe ost mi terga persi tésne —

— Skrivaj žaluj! Pomoto pusti mi!

Ne glej me več! Jez tudi ne pogledam

Ne tebe več, ne tvoje matere.

Nikdar me ni ljubila! Serce svoje

V britkosti dans izdala je poslednič.

On bil ji je milejši sin je rekla,

Tak bilo je vse djanje njeno hlimba!

— Ne sili se! Lažniva si kot ona!

Svoj stud razkri! Čertito lice moje

Ne vidi več! Na vekomaj mi zgini!

(Cezar odide. Ona dvomljivo stoji, v prepiru protivnih občutkov, potem se terdniga sklepa oberne in gré.)

Kor. (Kajetan.)

Blagor mu! Blažen se ceniti mora,

Ki v tihosti kmetískih planjav,

Prost opravil in opravniga bóra,

Spava ko dete v naročju dobrav!

Kajti me groza je v knežki dvorani,

Kjer iz višave posvetne časti

Zvernejo naglo se sreč velikani,

Kakor pečína v prepad zagromí.

(Berengar.)

Pametno, dobro postelje si tudi,

Ki se iz burke življenja viharne,

Rano opomnjen, oteti ne mudi

V samostana izbice varne;

Ki odpové se hlepenju bodečim,

Verže iz njedra nečimerno slast,

Slave pohotu, vedno kipečim,

Zlomi v pokojnimu sercu oblast.

Njega ne prime v pobožnim početju

Strasti nevredjene divji vihar,

Nikdar ne moti ga v tihim zavetju

Roda človeškiga žalostni mar.

(Manfred.)

Le do višine nekake se ziba.

Ljuta pregreha, ošabnosti hči;

Ravno ko kuga višav se ogiba,
In le po paru se mestnim valí.
Gore so proste — Sapa napake
V čiste ne dvigne se jasnosti zrake;
Krasna je zemlja povsod, povsod,
Kamor ne dojde Odamovi rod.

(Celi kor povzame.)

Proste so gore! Sapa napake
V čiste ne dvigne se jasnosti zrake;
Zemlja je krasna povsod, povsod,
Kamor ne dojde Odamovi rod. J. Koseski.

Kmetijske poskušnje.

(*Gips ali mavc*) so jéli kmetovavci na Francoskim v hlevih po gnoju štipati, in prav pogostoma se tudi vidi, kako gips po tem, ko so gnoj iz hleva skidali, po hlevnih tléh štipajo. Dvojni dobiček imajo iz tega. Gips namreč zaderži rodovitno moč (salmjakove) v gnoju, da se ne more iz nje- ga iskaditi in se pogubiti; tak gnoj tedaj veliko več zda, ker ni svoje moči nič zgubil. To je prvi dobiček. Drugi pa je, da ravno tisti salmjakove, ki je gnoju toliko koristen, se po tem nemore po hlevu širiti in ne more nadlegovati pljuč, možganov in očes živine; v takih hlevih tedaj ni škodljive soparce; živina je bolj zdrava in se bolje redí.

Naj bi naši kmetovavci tudi tako ravnali! Gips je kaj dobra reč na njivah in v hlevu. Da bi pač naši rojaki tudi to dobro spoznali; veliko dobička bi si naklonili. — Gips ni drag; kjer ga pa ni lahko dobiti, ga zamore vsak kmetovavec sam narediti, ako vzame 46 delov (talov) žepljene kislíne ali hudičeviga olja, 33 delov apna, in 21 delov vode.

(*Zoper uši goveje živine*) se je tudi v nekterih krajih Nemškiga olje, naj bo laško, lanéno ali ogersično, tako dobro skazalo, da, če se je živina le enkrat ali dvakrat z njim namazala, so bile uši in gnjide do dobrega pokončane. Še bolje se je olje skazalo kakor tobak in čmerika. Goveda so na večer z oljem vribali; drugo jutro po tem, ko je olje v dlako dobro potegnilo, so jih čisto ošterglali, in poginile so vse uši. — Marsikdo ne bo verjel, da ima olje tako moč zoper tega merčesa, bo pa lahko spoznal resnico tega, ako pomisli, da vsi merčesi in tudi taki, ki v vodi živijo, v mastnim olju berž poginejo zato, ker timerčesi po luknjicah dihaajo, ki se po njih truplu kakor duški znajdejo; ako te duške z oljem zamašiš, mora žival poginiti, kakor človek, če mu pljuča zamašiš. Zato se tudi v vročih deželah divji narodi, ki so nagi brez obleke, pikanja nadležnih merčesov s tem obvarjejo, da si s palmovim oljem trupla namažejo: olje jih bolje obvarje, kakor Evropejce obleka.

(*Sirovo maslo ali puter naglo vmesti*), je nar boljše, da se smetana v veliki plošnati skledi ali v plošnati posodi iz pléha narejeni, preden se mésti začne, nad žerjavico ali na gorki péči meša in berž po tem, ko je smetana enmalo mlačna (ne gorka ali vroča) postala, v gorki hiši mésti začne. O dobri pol uri je bilo sirovo maslo vmedeno.

(*Bolnim breskvam, pri katerih se je ena veja za drugo sušiti začela*), je večkrat očitno pomagalo, da so se vsahnjene veje v jeseni odrezale, okoli korenine drevesa pa 2 bokala scavnice, ki je bila en teden stara, z 2 bokalama vode zmešane, vlilo. Vidama se je zopet poživilo drevo, ki je bilo že večidel suho.

Kmetijstvo v Belgii.

Iz Ostenda.

Na poti k obertnijski razstavi v London po Belgijski deželi sim se večkrat svojih ljubih rojakov spom-

nil, ko sim vidil kako polje tukaj obdelujejo, kako pa pri nas, in namenil sim se Novicam kaj maliga pisati. Vsaka dežela ima svoje lastne šege; ktere pa so nar bolji, tistih se poprimimo tudi.

Tako rekoč od spodnjiga noter do gornjiga morja, čez 500 ur peš hodá dalječ, sim po vsi poti vidil na desno in na levo z umnim kmetijskim orodjem zemljo obdelovati, in bogate pridelke prec na polji na okrogle in štirivoglatne klade zlagati in s žitno slamo kakor vkup stoječe pohištva na kapnek pokrivati, ki se pozneje, kader je že za prihodnje leto spet vse obsejano in obdelano, na mlatiša zvozi. Od Dunaja noter do Ostenda se sploh na lepo ravnih njivah samo kosec z gerbeno kôso urno obnaša in le prav močno poležene žita mu sèrp izdelovati pomaga. Skozi celo pot od Štajerja noter do zgornjiga morja sim vidil samiga orača brez družiga vodníka svoje konjiče ali voliče voditi in polje obdelovati. Koliko nepotrebne hoje in truda bi se pri nas prihranilo, in za druge potrebne dela obrniti zamoglo, ako bi se tudi pri nas opustil ta vodnik živíne, ki je prav nepotrebna priča pri oranju! Koliko podplatov bi se manj potergalo, in koliko nog in rok bi se za druge potrebne dela pridobilo! Če Štajarski, Austrijski, Česki, Belgijski in Britanski orač sam svoj plug vodi, vunder ne bo bistroumen Krajnc svoje šege hvalil, de pri nas taka nepotrebna priča pri oranju doli in gori po njivi hlačá in brez potrebe čevlje terga.

Švercov ali brabanski plug, kteriga sim tudi jez na svojim zemljišu vpeljal, se je še sploh od Brabantu po Nemškim čez Frankobrod razširil. Ne morejo ga zadost pohvaliti, zato se pa tudi povsod vidi lepo ravno oranje s tem plugam; z brabansko veliko brano na vogal vpreženo in z velikim čez sežinj dolгим valjarjem povlačíjo ravne njive, in le tam, kjer je močirna zemlja, po sežinj široke kraje delajo, de se voda v razore steka.

Na lepih travnikih in na obdelanih zelenih spašnikih se lepa in debela černo pisana čeda pase; telét pred tremi mesci nihče ne zakolje; s kravami pa, ktere niso prec po teletu ali breje, tako dobro kakor z volí vozijo.

Povsod se kmetijstvo vzdiguje; posnemajmo tudi mi, kar je dobrega! Z Bogam! Fid. Terpinec.

Ozir po svetu.

Nar več in nar mogočniji deržave so Ruska, Austrijska, Francoska, Angleška in Pruska. Sledeči pregled nam pokaže njih velikost, moč, število prebivavcov itd.

Rusovsko ima svoje dežele v Evropi, Azii in Ameriki, in je 262,251 štirjaških milj veliko (cela Evropa meri le 155,000 štirjaških milj); prebivavcov ima 65 milionov in 935,000; deržavnih troškov ima vsako leto 120 milionov, dolgov pa 733 mil. tolarjev; deržavnih banknotov je za 359 mil. tolarjev med ljudstvom; vojakov ima za navadno rusovski car 700,000, vojniških bark 750, na kterih je 5500 topov, trgovskih bark pa 1100, ktere nosijo za 400,000 lajt blagá mnogo-verstne baže; razniga blagá se pripelje na Rusovsko okoli leta za 133 mil., izpelje se ga pa za 168 milj. 800,000 tolarjev. — Austrijsko je 12,138 štirjaških milj veliko in ima 37 mil. in 500,000 prebivavcov; deržavni stroški so na 200 mil. tolarjev prerajtani; dolgov ima za 1100 milionov; med ljudstvom je papirnatiga denarja za 250 mil. tolarjev; vojakov ima austrijska deržava za navadno 500,000, vojniških bark 156 s 600 topi, 560 trgovskih bark, na kterih je za 162,425 lajt naloženiga blagá; blagá se iz ptujih krajev v Austrio pripelje okoli leta za 85 mil. tolarjev, izpelje pa za 78 milionov. — Francoska dežela je